2 Variantensynopse zu »Ars praedicandi«, 3

Die Tabelle zeigt am Beispiel des dritten Kapitels der »Ars praedicandi« die textlichen Abweichungen (Vokabular, Satzbau, Anordnung von ganzen Sätzen) dreier Handschriften des 13. Jahrhunderts von der Version der »Patrologia Latina«. Außerdem werden in der fünften Spalte die Überschneidungen des »Ars praedicandi«-Kapitels mit einer Predigt Alains von Lille dargestellt.

In Rot sind Varianten zum »Ars praedicandi«-Kapitel in Migne PL 210 aufgeführt, die Vatikan, BAV, Reg. lat. 424 aufweist, welche sich auch nahezu vollständig in den anderen Textzeugen finden lassen.

In Grün sind Varianten aufgeführt, die nur Toulouse, BM, 195 und London, BL, Add. Ms. 19767 gemeinsam haben.

In Blau sind Varianten aufgeführt, die nur London, BL, Add. Ms. 19767 aufweist.

In Braun sind Varianten aufgeführt, die nur die Predigt in Toulouse, BM, 195 aufweist.

Erschienen in: Anne Greule: Prediger der Transformation. Alain von Lille und die Pariser Schulen in der zweiten Hälfte des 12. Jahrhunderts. Heidelberg: Heidelberg University Publishing, 2025. DOI: https://doi.org/10.17885/heiup.1468

MIGNE PL 210, Sp. 116–119	Vatikan, BAV, Reg. lat. 424, fol. 3r–4r	Toulouse, BM, 195, fol. 21r–23r	London, BL, Add. Ms. 19767, fol. 3r–4v	Toulouse, BM, 195, fol. 104r, Nr. 86 (= 74)
De contemptu sui	De contemptu sui	Quibus auctoritatibus potest predicator inuitare ad contemptum sui.	Exhortatio ad contemptum sui. Cap. 3um. 3v	
Si vero praedicator intendat auditores invitare ad contemptum sui, hanc afferat auctoritatem:	Si uero predicator intendit inuitare auditores ad contemptum sui, afferat (*korr. aus* affectat) hanc autoritatem in medium:	Si predicator intendit inuitare auditores ad contemptum sui, afferat hanc auctoritatem in medium:	Si predicator uult inuitare aliquem ad contemptum sui, afferat hanc autoritatem in medium:	
Memorare, fili, novissima tua, et in aeternum non peccabis (*Sir 7,40*).	Memorare nouissima et non peccabis in eternum,	Memorare nouissima et in eternum non peccabis, (21v)	Fili, memorare nouissima tua et in eternum non peccabis,	
Vel hanc: Ego sum vermis, et non homo (*Ps. 21 (20),7*). Aut certe hanc: Homo natus de muliere repletur multis miseriis, (*Hi 14,1*), etc. vel consimilem, in qua miseria exprimatur humana.	uel hanc: Homo natus de muliere breui uiuens tempore repletur multis miseriis, uel hanc: Ego sum uermis et non homo, uel consimilem in qua miseria exprimatur humana.	uel hanc: Homo natus de muliere breui uiuens tempore repletur multis miseriis, uel hanc: Ego sum uermis et non homo, uel consimilem in qua miseria exprimatur humana.	uel hanc: Homo natus de muliere breui uiuens tempore etc., uel hanc: Ego sum uermis et non homo, uel consimilem in qua humana miseria exprimatur.	
Sic ergo procedere debet: memorare novissima tui, memorare novissima mundi, memorare novissima diei:	Sic ergo procedere debet: Memorare nouissima tui, memorare nouissima mundi, memorare nouissima Dei.	Sic ergo procedere debet: Memorare nouissima tui, memorare nouissima mundi, memorare nouissima Dei.	Sic ergo procedere debet: Memorare nouissima tua, memorare nouissima mundi, memorare nouissima Dei.	
Novissima tui,	Memorare nouissima tui considerando quod tua	Memorare nouissima tui considerando quod tua	Primo memorare nouissima tui considerando	

Migne PL 210, Sp. 116–119	Vatikan, BAV, Reg. lat. 424, fol. 3r–4r	Toulouse, BM, 195, fol. 21r–23r	London, BL, Add. Ms. 19767, fol. 3r–4v	Toulouse, BM, 195, fol. 104r, Nr. 86 (= 74)
considerando quia tua conceptio culpa, tua nativitas quaedam poena, tua vita poenalitas, tuum mori necessitas:	conceptio culpa, tua natiuitas pena, tua uita penalitas, tuum mori necessitas;	conceptio culpa, tua natiuitas pena, tua uita penalitas, tuum mori necessitas,	quod conceptio tua culpa, tua natiuitas pena, tua uita penalitas, tuum mori necessitas;	
quod vita tibi abest, aut spondet absentiam, mors autem instat, aut minatur instantiam.	quia uita tibi abest, aut spondet absentiam. Mors aut instat aut minatur (*korr. aus* minoratur) instanciam.	quod tibi uita aut abest aut spondet absentiam, mors aut instat aut minatur instantiam.	quia uita tibi aut obest, aut spondet absentiam. Mors aut instat aut minatur instanciam.	
Ergo, unde superbit homo, cujus conceptio culpa, nasci poena, labor vita, necesse mori?	Unde ergo superbit homo cuius conceptio culpa, nasci pena, labor uita, necesse mori?	Vnde dicitur: Vnde superbit homo, cuius conceptio culpa, nasci pena, labor uita, necesse mori?	Vnde dicitur: Vnde superbit homo, cuius conceptio culpa, nasci pena, labor uita, necesse mori?	
O homo, memorare quod fuisti sperma fluidum, quomodo sis vas stercorum, quomodo eris esca vermium. Quod post mortem de lingua nascetur vermis, ut notetur peccatum linguae, de stomacho ascarides, ut significetur peccatum gulae; de spina scorpio, ut significetur peccatum luxuriae; de cerebro, bufo,	O homo, memorare quod fuisti sperma fluidum, quomodo sis uas stercorum, quomodo eris escha uermium, quia post mortem nascetur de lingua uermis, ut notetur peccatum lingue, de stomacho (*om. serpens/ ascarides*), ut significetur peccatum gule, de spina scorpio, ut significetur peccatum luxurie, de	O homo, memorare quod fuisti sperma fluidum, quomodo sis uas stercorum, quomodo eris esca uermium, quia post mortem nascetur de lingua uermis, ut notetur peccatum lingue, de stomacho serpens, ut significetur peccatum gule, de spina scorpio, ut significetur peccatum luxurie, de cerebro buffo,	O homo, memorare quod fuisti sperma fluidum et fetidum, quomodo sis uas stercorum, quomodo eris esca uermium, quia post mortem de lingua nascetur uermis, ut notetur peccatum lingue, de stomacho serpens, ut notetur peccatum gule, de pulmone aspis, scorpio de spina, ut significetur peccatum luxurie, de	

Migne PL 210, Sp. 116–119	Vatikan, BAV, Reg. lat. 424, fol. 3r–4r	Toulouse, BM, 195, fol. 21r–23r	London, BL, Add. Ms. 19767, fol. 3r–4v	Toulouse, BM, 195, fol. 104r, Nr. 86 (= 74)
ut significetur peccatum superbiae.	cerebro bupho, ut significetur peccatum superbie.	ut significetur peccatum superbie.	cerebro buffo, ut significetur peccatum superbie.	
Vermis ergo es homo de terra natus; vermis dum vivis, quia terrenis intentus; vermis dum morieris, quia vermibus in escam datus.	Vermis ergo es, o homo, quia de terra natus, uermis dum uiuis, quia terrenis intentus, uermis cum moreris, quia in escam uermibus datus.	Vermis ergo es, o homo, quia de terra natus, vermis dum uiuis, quia terrenis intentus, vermis cum moreris, quia in escam uermibus datus.	Vermis ergo es, homo, quia de terra natus, uermis es dum uiuis, quia terrenis intentus, uermis cum moreris, quia uermibus in escam datus.	
Memorare o homo quia terra es, et in terram ibis, quia cinis es, in cinerem reverteris; quia pulvis es, et in pulverem reduceris.	Memorare homo, quia terra es et in terram ibis, quia cinis es, et in cinerem reuerteris, quod puluis es, et in puluerem reduceris.	Memorare, o homo, quod terra es et in terram ibis, quod cinis es et in cinerem reuerteris, quod puluis (*om.* es) et in puluerem reduceris.	Memorare ergo quia terra es et in terram ibis, quia cinis es, et in cinerem reuerteris. (*om.* quia pulvis es, et in pulverem reduceris).	
In persona tua dixit Job: *Putredini dixi: Pater meus es; Mater mea, et soror mea, vermibus* (*Hi 17,14*).	In persona tua dicit Iob: *Putredini dixi: Pater meus et mater mea es et soror mea uermibus.* Tu, inquam, es ymago serpentis, frater uermis, proles putredinis.	In persona tua dicit Iob: *Putredini dixi: Pater meus es, mater mea et soror mea uermibus.* Tu, inquam, es imago serpentis, frater uermis, proles putredinis.	In persona tui dixit Iob: *Putredini dixi pater meus es, frater et soror mea uermibus.* Tu, inquam, es ymago serpentis, frater uermis, proles putredinis.	
O homo, memorare novissima pulchritudinis tuae, quomodo *omnis caro fenum, et omnis gloria ejus quasi flos feni* (*Is 40,6*); quia,	O homo, memorare novissima pulcritudinis tue, quomodo *omnis caro fenum et omnis gloria eius quasi flos feni.*	O homo, memorare nouissima pulcritudinis tue, quomodo *omnis caro fenum et omnis gloria eius quasi flos agri.*	O homo, memorare novissima pulcritudinis tue, quam *omnis caro fenum et omnis gloria eius quasi flos feni uel agri fenum.*	

Migne PL 210, Sp. 116–119	Vatikan, BAV, Reg. lat. 424, fol. 3r–4r	Toulouse, BM, 195, fol. 21r–23r	London, BL, Add. Ms. 19767, fol. 3r–4v	Toulouse, BM, 195, fol. 104r, Nr. 86 (= 74)
	Quomodo	Quomodo	Quam	
Forma bonum fragile est, quantumque accedit ad annos, Fit minor, et spatio carpitur ipsa suo. (*Ov., ars, II, 8, 2*)	*forma bona fragile est, quantoque accedit ad annos, fit minor et spatio carpitur ipsa suo.*	*forma bonum fragile est, quantumque accedit ad annos fit minor et spatio carpitur ipsa sua.*	*forma hominumfragilis est, quantumcumque accedit ad annosplurimos, fit minor et spacio carpitur ipsa suo.*	
Memorare quomodo eam mors perdit, unius acus exaratio perimit, infirmitas demolitur, senium depraedatur.	Memorare quomodo eam mors perdit unius acus (3v) exaratio perimit, infirmitas demollitur senium depredatur.	Memorare quomodo mors eam perdit unius acus exaratio perimit. Infirmitas demolitur, senium depredatur.	Memorare quod eam mors perdit, unius acus exaratio perimit, infirmitas demolitur, senium depredatur.	
Si fortitudinem jactas, memorare novissima fortitudinis tuae, quomodo senectus eam infirmat, infirmitas enervat, mors funditus exstirpat.	Si fortitudinem iactas, memorare nouissima fortitudinis tue, quomodo eam senectus infirmat, quomodo infirmitas eneruat, quomodo mors funditus extirpat.	Si fortitudine iactas memorare nouissima fortitudinis tue, quomodo eam senectus infirmat, quomodo infirmatam eneruat, quomodo mors funditus extirpat.	Si fortitudinem iactas, memorare nouissima fortitudinis tue, quantum eam senectus infirmat, infirmitas eneruat, mors funditus exstirpat.	
Si jactas sapientiam,	Si iactas sapientiam, memorare nouissima sapientie.	Si iactas sapientiam memorare sapientie tue nouissima.	Si iactas sapientiam tuam, memorare nouissima sapientie tue.	
audi quid dicat Dominus per Isaiam: *Perdam sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobabo* (*Is 29,14: I*	Audi quid dicat Dominus per Ysaiam: Perdam sapientiam sapientium et prudentiam prudentium reprobabo, et alibi:	Audi quid dicat Dominus per Ysaiam: perdam sapientium sapientiam, et prudentium prudentiam reprobabo et alibi:	Audi quid dicat Dominus per Ysaiam: Perdam sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobabo, et alibi:	

Migne PL 210, Sp. 116–119	Vatikan, BAV, Reg. lat. 424, fol. 3r–4r	Toulouse, BM, 195, fol. 21r–23r	London, BL, Add. Ms. 19767, fol. 3r–4v	Toulouse, BM, 195, fol. 104r, Nr. 86 (= 74)
Kor 1,19). Et alibi: *Sapientia hujus mundi, stultitia est apud Deum* (*I Kor 3,18*). Considera quomodo *scientia inflat, charitas aedificat* (*I Kor 8,1*).	Sapientia huiusmundi stultitia est apud Deum. Considera quomodo scientia inflat, caritas edificat.	Sapientia huius mundi stultitia est apud Deum. Considera quomodo scientia inflat, caritas edificat.	Sapientia huiusmundi stulticia est apud Deum. Cognosce quam scientia inflat, caritas edificat.	
Quomodo philosophi *per ea quae facta sunt, invisibilia Dei comprehenderunt, sed quoniam in cogitationibus suis evanuerunt, traditi sunt in reprobum sensum* (*Röm 1,19–20 und 28*).	Considera, quomodo philosophi per ea que facta sunt inuisibilia Dei comprehenderunt, sed quoniam in cogitationibus suis euanuerunt, traditi sunt in reprobum sensum.	Considera quomodo philosophi per ea que facta sunt inuisibilia Dei comprehendunt. Sed quia in cogitationibus suis euanuerunt traditi sunt in reprobum sensum.	Considera, quomodo philosophi per ea que facta sunt inuisibilia Dei comprehenderunt, sed quomodo in cogitationibus suis euanuerunt, traditi sunt in reprobum sensum.	
Si genus jactas, memorare novissima cujusque generis, quomodo: *Omne genus hominum simili consurgit ab ortu (Boeth., De consolatione philosophiae, III, 6, 1).*	Si genus iactas memorare nouissima quomodo *omne hominum genus simili consurgit ab ortu,*	Si genus iactas, memorare tui nouissima. Considera quomodo *omne genus hominum simili consurgit ab ortu,*	Si iactas nobile genus, memorare nouissima cuiusque generis, quomodo *omne genus hominum simili consurgit ab ortu.*	
Quoniam una omnium nascendi conditio, una moriendi conclusio; quoniam melior est nobilitas facta quam nata; quia illa generalior, haec generosior.	considera quomodo omnium una nascendi conditio, una moriendi conclusio, quomodo melior est nobilitas facta quam nata, quomodo illa generalior,	considera quomodo omnium una nascendi conditio, una moriendi conclusio, quomodo nobilitas melior (*om*. est) facta quam nata, quomodo illa generalior,	considera quomodo omnium una est nascendi conditio, una moriendi conclusio, quomodo melior est nobilitas facta quam nata, quomodo illa generalior,	

Migne PL 210, Sp. 116–119	Vatikan, BAV, Reg. lat. 424, fol. 3r–4r	Toulouse, BM, 195, fol. 21r–23r	London, BL, Add. Ms. 19767, fol. 3r–4v	Toulouse, BM, 195, fol. 104r, Nr. 86 (= 74)
A regula mortis non excipitur purpura regis; quoniam *mors aeque pulsat culmina regum, et tuguria pauperum (Hor. Carm. 1, 4, 13).*	hec generosior, quomodo a regula mortis non excipitur purpura regis, nec toga pauperis, quomodo eque mors pulsat culmina regum et tuguria pauperum.	ista generosior, quomodo a regula mortis non excipitur purpura regis, nec toga pauperis, quomodo eque mors pulsat culmina regum et tuguria pauperum (22r).	hec generosior, quomodo a regulis mortis non excipitur purpura regum, nec toga pauperis, quomodo equa mors pulsat culmina regum et tuguria pauperum.	
Si divitias jactas, et voluptates terrenas, considera quod potius insidiae sint quam amicitiae, ad quas potius debes esse suspensus et timidus, quam securus. Considera quod *nudus egressus es de utero matris tuae, et nudus illuc reverteris (Hi 1,21).*	Si diuicias iactas et uoluptates terrenas, considera quod pocius insidiae sunt quam amicicie, ad que pocius suspensus debes esse et timidus quam securus. Considera quod nudus egressus es de utero matris tue et nudus illuc (*korr. aus* illic) reuerteris.	Si diuitias iactas et uoluptates terrenas, considera quod potius sunt insidie quam amicicie, ad quas potius suspectus debet esse quam pronus, potius timidus quam securus. Considera quod nudus egressus es de utero matris tue et nudus illuc reuerteris.	Si diuitias iactas et uoluptates terrenas, considera (4r) quod potius sunt insidiae quam amicitie, ad que potius suspectus esse debes quam pronus, timidus quam securus. Considera quod nudus egressus es ex utero matris tue et nudus reuerteris illuc.	
Disce domum matris paupertati aperire, voluptates sub jugo rationis tenere,	Disce domum mentis paupertati aperire, uoluptates sub iugo rationis tenere. *In huius rei possessione te esse uolo, ut spiritualiter gaudeas, numquam istud deficiet gaudium cum semel*	Disce domum mentis paupertati aperire, uoluptates sub iugo rationis tenere (*exp.* perpetue). In huius rei possessione te esse uolo, ut spiritualiter gaudeas, numquam illud deficiet gaudium cum semel unde	Disce domum mentis paupertati aperire, uoluntates sub iugo rationis tenere. In huius rei possessione te esse uolo, ut spiritualiter gaudeas, illud queras gaudium, quod cum semel inueneris, numquam	

Migne PL 210, Sp. 116–119	Vatikan, BAV, Reg. lat. 424, fol. 3r–4r	Toulouse, BM, 195, fol. 21r–23r	London, BL, Add. Ms. 19767, fol. 3r–4v	Toulouse, BM, 195, fol. 104r, Nr. 86 (= 74)
	unde petatur inueneris, (Sen. Epp. mor. 23, 4).	gaudeas inueneris scilicet uirtutes,	desinat, quod si inueneris, numquam amittis.	
fructus terrenorum bonorum superficialis est, et rutilitas levium metallorum in superficie eminet; illa opulentissima sunt, quorum in profundo latet vena, assidue plenius responsura fodienti. (Sen. Epp. mor. 23, 4).	fructus terrenorum bonorum superficialis est et utilitas leuium metallorum in superficie eminet. Illa opulentissima sunt, quorum in profundo latet uena, assidue plenius responsura fodienti	fructus terrenorum bonorum superficialis est et utilitas leuium metallorum in superficie eminet. Illa opulentissima sunt quorum in profundo latet uena assidue plenius responsura fodienti.	Fructus vero terrenorum bonorum superficialis est et uilitas leuium metallorum in superficie eminet. Illa vero opulentissima sunt, quorum in profundo latet uena, assidue fodienti plenius responsura.	
Ad hos coelestes thesauros animum dirige, ut ubi est thesaurus tuus, ibi sit et cor tuum:	Ad hos celestes thesauros animum dirige, ut ubi est thesaurus tuus, ibi sit et cor tuum.	Ad hos celestes thesauros animum dirige, ut ubi est thesaurus tuus, ibi sit et cor tuum.	Ad hos celestes thesauros dirige animum, ut ubi est thesaurus tuus, ibi sit et cor tuum.	
Noli ergo thesaurizare in terrenis, ubi fures effodiunt et furantur, sed thesauriza in coelis thesauros quos nec aerugo nec tinea demolitur (Mt 6,19–20).	Noli ergo thesaurizare in terrenis, ubi fures fodiunt et furantur, sed thesauriza in celis thesauros quos nec erugo nec tinea demollitur,	Noli ergo in terrenis thesaurizare ubi fures effodiunt et furantur. Sed thesauriza thesauros in celo quos nec erugo nec tinea demolitur	Noli ergo thesaurizare in terrenis, ubi fures effodiunt et furantur, sed thesauriza in celis thesauros quos nec erugo nec tinea demolitur,	
Quia ut ait Seneca: *Haec in quibus delectatur vulgus, tenuem habent et superfusoriam voluptatem;*	quia ut ait Seneca: Haec (*om.* in) quibus delectatur uulgus tenuem habent ac perfusoriam uoluptatem	quia ut ait Seneca: his (*om.* in) quibus delectatur uulgus (*korr. aus* uulgo) tenuem habent ac perfusoriam uoluptatem	quia ut ait Seneca: Haec (*exp.* in) quibus delectatur uulgus tenuem habent et superfusanam uoluptatem	

Migne PL 210, Sp. 116–119	Vatikan, BAV, Reg. lat. 424, fol. 3r–4r	Toulouse, BM, 195, fol. 21r–23r	London, BL, Add. Ms. 19767, fol. 3r–4v	Toulouse, BM, 195, fol. 104r, Nr. 86 (= 74)
et quodcunque viventium gaudium est, fundamento caret.	et quodcumque uiuentium gaudium est fundamento caret.	et quodcumque uiuentium est gaudium fundamento caret.	et cuicumque uiuentium gaudium est fundamento caret.	
Disce ergo, et conculca illa quae extrinsecus splendent, quae tibi permittuntur ab alio vel ex alio. Ad verum bonum tende, et de tuo gaude (Sen. Epp. mor. 23, 5–6).	Dissice igitur et conculca ista que extrinsecus splendunt, que tibi promittuntur ab alio uel ex alio, ad uerum bonum (*exp.* expecta) specta, et de tuo gaude.	Dissice igitur et conculca ista que extrinsecus splendent, que tibi promittuntur a mundo, ad uerum bonum specta, (*om.* et) de tuo gaude.	Despice igitur ista et conculca que extrinsecus splendent, et que tibi ab alio promittuntur uel ex alio, ad uerum bonum specta, (*om.* et) Deo tuo gaude.	
Noli jactare insignem habitum; quae enim gloria in velleribus ovium, et stercoribus vermium? Quae utilitas, lutum corporis praeparare, carnis sterquilinium deaurare?	Noli iactare insignem habitum; que enim gloria in uelleribus ouium, in stercoribus uermium, que utilitas lutum corporis purpurare, carnis sterquilinium deaurare?	Noli iactare insignem habitum; que enim gloria in uelleribus ouium, in stercoribus uermium, que utilitas lutum corporis purpurare, carius sterquilinium deaurare?	Noli iactare insignem habitum; que est enim gloria in uelleribus ouium, in coloribus uermium, que utilitas lutum corporis purpurare, carnis sterquilinium deaurare?	
memorare igitur novissima tui, in libro scientiae, ut te legas in libro experientiae, ut te invenias in libro conscientiae: ut te reprehendat	Memorare igitur nouissima tui in libro sciencie ut te legas, in libro experientie ut te inuenias, in libro consciencie ut te reprehendas.	Memorare igitur nouissima tui in libro consciencie ut te legas, in libro experientie.	Memorare (*om.* igitur) nouissima tua in libro sciencie, ut te intelligas (*korr. aus* te legas), in libro consciencie ut te reprehendas, in libro experientie, ut te inuenias.	
		Est enim triplex liber in quo debes legere tuum	Est enim triplex liber in quo debes legere tuum	

Migne PL 210, Sp. 116–119	Vatikan, BAV, Reg. lat. 424, fol. 3r–4r	Toulouse, BM, 195, fol. 21r–23r	London, BL, Add. Ms. 19767, fol. 3r–4v	Toulouse, BM, 195, fol. 104r, Nr. 86 (= 74)
		statum: liber sciencie, liber experientie, liber conscıencie.	statum: scilicet liber scientie, liber experientie, liber conscientie, qui est scriptus in corde.	
liber scientiae scriptus in codice, liber experientiae scriptus in corde.	*Est enim*(*supra lin.*) liber sciencie (*korr. aus* consciencie) in codice scriptus, liber experiencie scriptus in carne, liber consciencie scriptus in corde.	Liber sciencie scriptus in codice, liber experientie scriptus in carne, liber conscientie scriptus in corde.		
In libro scientiae legis: »Nosce te ipsum«,	In libro sciencie legis »nostis cielitos«, cognosce te ipsum.	In libro sciencie legis »nothis elithos«, id est cognosce te ipsum.	In libro scientie legis »gnotys elyton«, id est cognosce te ipsum.	
in libro experientiae legis: »*Caro pugnat adversus spiritum (Gal 5,17)*«,	In libro experientie legis: »Caro pugnat aduersus spiritum«.	In libro experientie legis »caro pugnat aduersus spiritum«.	In libro experientie legis: »Caro pugnat aduersus spiritum«.	
in libro conscientiae legis: *Assiduis circumvolat alis, Saeva dies animi (Stat., Thebais, I, 51–52).*	In libro consciencie legis »*Assiduis circumuolat alis, seua dies animi*«.	In libro conscientie legis »*Assiduis circumuolat alis seua dies animi*«.	In libro conscientie legis »*Assiduis circumuolat alis, seua dies animi*«.	
O homo! vide te in triplici speculo, et displicebis tibi.	O homo, uide te in triplici speculo et displicebis tibi. Lege te in triplici libro et eris tibi contemptui.	(*om.* O) Homo uide te in quadruplici speculo et displicebis tibi. Lege te in triplici libro et eris tibi contemptui.	O homo, uide te in quadruplici speculo et displicebis tibi ipsi. Lege te in triplici libro et eris tibi contemptui.	

Migne PL 210, Sp. 116–119	Vatikan, BAV, Reg. lat. 424, fol. 3r–4r	Toulouse, BM, 195, fol. 21r–23r	London, BL, Add. Ms. 19767, fol. 3r–4v	Toulouse, BM, 195, fol. 104r, Nr. 86 (= 74)
Triplex est speculum in quo te debes videre. Speculum Scripturae, speculum naturae, speculum creaturae.	Triplex inquam est speculum, in quo te debes uidere: Speculum scripture, speculum nature, speculum creature.	Quadruplex inquam est speculum in quo te debes uidere: speculum creature, speculum scripture, speculum sepulture, speculum nature.	Quadruplex est speculum, in quo te debes uidere: Speculum creature, speculum scripture, speculum sepulture, speculum nature.	homo, tibi propositum est triplex speculum a deo: speculum creature, speculum scripture, speculum sepulture.
		In speculo creature uides a quo factus. In speculo scripture quid factus. In speculo sepulture quid futurus, in speculo nature qualis factus.	In speculo creature uides a quo es factus. In speculo scripture quid factus. In speculo sepulture quid futurus. In speculo nature qualis factus.	In speculo creature uides a quo factus es, in speculo scripture quid factus, in speculo sepulture quid futurus.
		In speculo creature uides quis fecit te. In speculo scripture quid fecit te. In speculo sepulture quid fecit de te. In speculo nature qualem fecit te. In speculo creature uidebis te miserum.	In speculo creature uides quis te fecit. In speculo scripture quid te fecit. In speculo sepulture quid faciet de te. In speculo nature qualem te fecit. In speculo creature uidebis te miserum.	In speculo creature uides qui fecit te. In speculo scripture quid fecit te, in speculo sepulture quid faciet de te.
In speculo Scripturae legis statum tuum, in speculo creaturae videbis te miserum, in speculo tuae naturae considerabis te reum.	In speculo scripture leges tuum statum. In speculo (*kor. aus* -um) creature uidebis te miserum. In speculo (*exp*. tue) nature considerabis te reum.	In speculo scripture leges tuum statum. In speculo sepulture uides te puluerem futurum. In speculo (*om.* tue) nature uidebis te reum.	In speculo scripture legis tuum statum. In speculo sepulture uides te cinerem futurum. In speculo (*om.* tue) nature uides te reum.	

Migne PL 210, Sp. 116–119	Vatikan, BAV, Reg. lat. 424, fol. 3r–4r	Toulouse, BM, 195, fol. 21r–23r	London, BL, Add. Ms. 19767, fol. 3r–4v	Toulouse, BM, 195, fol. 104r, Nr. 86 (= 74)
		In speculo inquam creature tuum uides creatorem. Ibi uides Dei potentiam per operis magnitudinem. Ibi sapientiam per rerum pulcritudinem. Ibi beneuolentiam per rerum ordinem.	In speculo (*om*. inquam) creature uidebis creatorem. Ibi uides Dei potentiam per operis magnitudinem, ibi sapientiam per rerum pulcritudinem, ibi beniuolentiam per rerum ordinem.	In speculo inquam creature tuum uides creatorem. Ibi uides Dei potentiam per operis magnitudinem, ibi sapientiam per rerum pulcritudinem, ibi beniuolentiam per rerum ordinem.
		Ibi uides timorem quo potentem timeas. Ibi caritatem qua sapientem diligas. Ibi beniuolentiam (22v) quam beniuolo exhibeas. In speculo uero scripture uides quid factus, qualis factus, ad quid factus, propter quid factus.	Ibi timorem uides quo timeas potentem, ibi caritatem qua diligas diligentem, ibi beniuolentiam quam beniuole exhibeas. In speculo vero scripture (*om*. vides) quid factus, (*om*. qualis factus), ad quid factus, (*om*. propter quid factus).	Ibi uides timorem quo potentem timeas, ibi caritatem qua sapientem diligas, ibi reuerentiam quam beniuolo exhibeas. In speculo uero scripture uides quis (*korr. aus* quid) factus, qualis factus, ad quid factus, propter quid factus.
		Quid factus: animal rationale quodammodo immortale. Animal ut uiuens, rationale ut intelligens, quodammodo immortale ut diligens.	Quid factus: animal rationale quodammodo mortale. Animal ut uiueres, rationale ut intelligeres, quodammodo mortale ut diligeres.	Quid factus: animal rationale quodammodo immortale. Animal ut uiueres, rationale ut intelligeres, quodammodo immortale ut diligeres.
		Animal ut uiuens (*exp*. uita glorie) uita nature.	Animal ut uiueres ui-(4v)ta nature. Rationale ut	Animal utuiueres uita nature. Rationale ut

Migne PL 210, Sp. 116–119	Vatikan, BAV, Reg. lat. 424, fol. 3r–4r	Toulouse, BM, 195, fol. 21r–23r	London, BL, Add. Ms. 19767, fol. 3r–4v	Toulouse, BM, 195, fol. 104r, Nr. 86 (= 74)
		Rationale ut uiuens uita gratie. Immortale ut uiuens uita glorie.	uiueres uita gratie, quodammodo mortale ut uiueres uita glorie.	(*om.* viveres) uita gratie, immortale ut uiueres uita glorie.
		Qualis factus: innocens, prudens, innoxius a culpa, immunis a pena. Ad quid factus: ad imaginem et similitudinem Dei, ut esses homo deus et ut ita loquar ymaginarius deus.	Qualis factus? Innocens, prudens, innoxius a culpa, immunis a pena. Ad quid factus? Ad ymaginem et similitudinem suam scilicet Dei, ut esses homo deus et ut ita loquar, ymaginarius deus.	Qualis factus: innocens, prudens, innoxius a culpa, immunis a pena. Ad quid factus: Ad imaginem et similitudinem Dei ut esses homo deus et ut ita loquar ymaginarius deus.
		Propter quid factus: ad hoc ut Deum intelligeres, intellectum diligeres, dilecto fruereris et uiueres.	Propter quid factus? Ad hoc ut Deum diligeres, (om. int. dil.) dilecto fruereris et uiueres.	Propter quid factus: Ad hoc ut Deum intelligeres, intellectum diligeres, dilecto fruereris et uiueres.
		Sed per peccatum uide quid factus ess [sic]. Inquam animal irrationale	Sed per pomum Ade (om. vide quid) factus es inquam animal irrationale	Sed per peccatum uides quid factum es: Animal inquam irrationale mortale. Animal, quia pecus, irrationale,
		quia rationis usu priuatus, mortale quia morti necessitati addictus et qui fueras homo deus – homo quantum ad nature ueritatem, deus quantum	quia rationis usu privatus, mortale quia mortis necessitati addictus et qui fueras homo Deus, factus es homo pecus. Homo quantum ad nature	quia rationis usu priuatus, mortale quia necessitati mortis additus (*om.* et) quia fueras homo deus – homo quantum ad nature ueritatem, deus quantum

Migne PL 210, Sp. 116–119	Vatikan, BAV, Reg. lat. 424, fol. 3r–4r	Toulouse, BM, 195, fol. 21r–23r	London, BL, Add. Ms. 19767, fol. 3r–4v	Toulouse, BM, 195, fol. 104r, Nr. 86 (= 74)
		ad ymaginem et similitudinem –	ueritatem, Deus quantum ad ymaginem et similitudinem.	ad imaginem et similitudinem –
		factus est homo pecus: homo secundum speciem, speccus secundum imitationem. Pecus inquam quia terrenorum delectaris uiredine, pecus quia computrescis in peccatorum putredine,	Factus es homo pecus: homo secundum speciem,pecus secundum imitationem. Pecus inquam quia terrenorum uiredine delectaris, pecus inquam quia putrescis in stercore peccatorum uel putredine,	factus es homo pecus: homo secundum speciem, pecus secundum imitationem. Pecus inquam quia terrenorum delectaris uiredine, pecus quia putrescit in peccatorum putredine,
		pecus quia respicis terrena, pecus quia te non erigis ad superna.	pecus quia (*om*. te) non respicis ad superna.	pecus quia respicis terrena, pecus quia te non erigis ad superna.
		Vide qualis factus es: Prius eras innocens, nunc iniquus, prius sapiens, nunc fatuus, prius sine culpa, nunc culpabilis, prius gloria mirabilis, nunc pena miserabilis.	Vide qualis factus (*om.* es): Prius eras innocens, modo iniquus, prius sapiens, nunc factus insipiens, prius sine culpa, modo culpabilis, prius gloria mirabilis, nunc pena miserabilis.	Vide qualis factus es: Prius eras innocens, nunc iniquus, prius sapiens, nunc fatuus, prius sine culpa, nunc culpabilis, prius gloria mirabilis, nunc pena miserabilis.
		In speculo sepulture uidere potes quod putredo tua mater, quod uermis tuus frater, quod filius es	In speculo sepulture uidere potes quia putredo tua uermis, frater uermis,	In ultimo uero speculo id est in speculo sepulture uidere potes quod putredo tua mater, (*om*. quod)

Migne PL 210, Sp. 116–119	Vatikan, BAV, Reg. lat. 424, fol. 3r–4r	Toulouse, BM, 195, fol. 21r–23r	London, BL, Add. Ms. 19767, fol. 3r–4v	Toulouse, BM, 195, fol. 104r, Nr. 86 (= 74)
		corruptionum, esca uermium, quod terra in terram uadis, cinis in cinerem reuerteris, puluis in puluerem reuerteris.	quia filius es corruptionis, esca uermium, quia terra in terram uadis, cinis in cinerem reuerteris et puluis in puluerem reduceris.	uermis (*om.* tuus) frater, quia filius es corruptionum, esca uermium, quod terra in terram uadis, cinis in cinerem reuerteris, puluis in puluerem reduceris.
		Vbi uidere potes quod *uanitas uanitatum et omnia uanitas, quod nichil manet sub sole quod non sit labor et afflictio spiritus (Koh 1, 2–3 und 1,14)*, quod omnis creatura uanitati subiecta est.	Vnde uidere potes quod uanitas uanitatum et omnia uanitas quod nichil manet sub sole quod non sit labor et afflictio spiritus, quia omnis creatura uanitati subiecta est.	Ubi uidere potes quod uanitas uanitatum et omnia uanitas, quod nichil (*om.* manet) sub sole quod non sit labor et afflictio spiritus, quod omnis terrena creatura subiecta est uanitati.
In tua autem natura triplex resultat speculum, speculum rationis, sensualitatis et carnis.	In tua autem natura triplex resultat speculum: Speculum rationis, speculum sensualitatis, speculum carnis.	In ultimo uero speculo, id est in speculo nature, triplex resultat speculum: speculum rationis, speculum sensualitatis, speculum carnis.	In ultimo vero speculo nature videbis (*supra lin.*) quod lex resultat ut speculum: Speculum rationis, speculum sensualitatis, speculum carnis.	
Ut dicit philosophus, quaedam est species speculi, in qua sinistra videtur esse sinistra, et dextera videtur esse dextera.	Ut dicit philosophus: Quedam est speculi species in qua sinistra sinistra et dextra dextra esse uidentur.	Vt dicit philosophus quedam speculi facies est in qua sinistra sinistra, (*om.* et) dextra dextra esse uidentur.	Ut dicit philosophus: Quedam speculi species est in qua sinistra sinister et dextra dexter esse uidetur.	

Migne PL 210, Sp. 116–119	Vatikan, BAV, Reg. lat. 424, fol. 3r–4r	Toulouse, BM, 195, fol. 21r–23r	London, BL, Add. Ms. 19767, fol. 3r–4v	Toulouse, BM, 195, fol. 104r, Nr. 86 (= 74)
Dextera in hoc speculo est ratio quae dictat dextera esse appetenda, id est coelestia; sinistra esse fugienda, id est terrena.	Hoc speculum est ratio, que dicat dextra esse appetenda, id est celestia, sini-(4r)stra uero esse fugienda, id est terrena.	Hoc speculum est ratio, que dictat dextra esse appetenda, id est celestia, sinistra esse fugienda, id est terrena.	Hoc speculum est ratio, que dictat dextra esse appetenda, id est celestia, sinistra uero (*om.* esse) fugienda, id est terrena.	
Aliud vero est speculum, in quo dexterae partes videntur esse sinistrae, et sinistrae videntur esse dexterae;	Aliud uero speculum est, in quo dextre partes sinistre et sinistre dextre esse uidentur.	Aliud uero speculum est in quo dextre partes sinistre et sinistre dextre esse uidentur.	Aliud uero speculum est, in quo dextre partes sinistre et sinistre dextre esse uidentur.	
hoc est, sensualitas quae dictat terrena esse appetenda, et coelestia esse postponenda.	Hoc est sensualitas que dictat terrena esse appetenda et celestia (*om.* esse) postponenda.	Hoc est sensualitas que dictat terrena esse appetenda et celestia (*om.* esse) postponenda.	Hoc est sensualitas que dictat terrena esse appetenda et celestia (*om.* esse) postponenda.	
Aliud est speculum, in quo facies videtur inversa, hoc est caro, quae totam humanam naturam invertit.	Aliud speculum est in quo facies uidetur inuersa. Hoc est caro que totam humanam naturam inuertit.	Aliud speculum est in quo facies uidetur inuersa. Hoc est caro que totam humanam naturam inuertit.	Aliud speculum est in quo facies uidetur inuersa. Hoc est caro que totam naturam inuertit humanam.	
Vide ergo te in speculo rationis, ut ei obedias: vide te in speculo sensualitatis, ut eam rationi subjicias;	Uide ergo te in speculo rationis ut ei obedias. Uide te in speculo sensualitatis ut eam rationi subicias.	Vide ergo te, o homo, in speculo rationis ut ei obedias, vide te in speculo sensualitatis ut eam rationi subicias.	Uide ergo te in speculo rationis ut ei obedias. Uide te in speculo sensualitatis ut eam rationi subicias.	
vide te in speculo carnis, ut eam castigando dejicias, et	Uide te (*supra lin.*) in speculo carnis ut eam	Vide te in speculo carnis ut (*del.* eam) castigando	Uide te in (*supra lin.*) speculo carnis ut eam	

Migne PL 210, Sp. 116–119	Vatikan, BAV, Reg. lat. 424, fol. 3r–4r	Toulouse, BM, 195, fol. 21r–23r	London, BL, Add. Ms. 19767, fol. 3r–4v	Toulouse, BM, 195, fol. 104r, Nr. 86 (= 74)
ut possis carnalia debellare, in triplici specula te constitue:	castigando deicias et ut possis carnalia debellare, in triplici specula (*korr. aus* -o) te constitue:	deicias et ut possis carnalia debellare in triplici speculo te constitue:	castigando deicias et ut possis carnalia debellare, in triplici speculo te constitue:	
primo in specula providentiae, ut caveas imminentia.	Constitue te in specula prouidentie ut per preterita caueas imminencia.	Constitue te in speculo prouidentie ut per preterita caueas imminentia.	Constitue te in speculo prouidentie ut (*om.* per) preterita et presentia caueas et imminencia.	
Secundo in specula circumspectionis, ut opposita vitia caveas; medium teneas, *et medio tutissimus ibis (Ov., met., II, 37),* nam et natura mediocritatis est amica.	Constitue te in specula (*korr. aus* -o) circumspectionis ut opposita uicia caueas, medium teneas, quia medio tutissimus ibis, (*om.* nam) et aurea est natura mediocritatis;	Constitue te in speculo circumspectionis ut opposita uitia caueas, (*om.* medium teneas) quia medium tenuere beati et medio tutissimus ibis (23r) (om. nam) et aurea est natura mediocritatis.	Constitue te in speculo circumspectionis ut opposita uitia caueas, medium teneas, quia medium tenuere beati, et medio tutissimus ibis. Est enim aureauel amica natura mediocritatis;	
Tertio in specula cautelae, ne vitium sub pallio virtutis se obumbret, saepe enim crudelitas mentitur justitiam, remissio misericordiam; et sic per triplicem speculam pervenies ad triplex specular,	constitue te in specula cautele, ne uicium sub palllio uirtutis se obumbret. Sepe enim crudelitas mentitur iusticiam, remissio misericordiam, et sic per triplicem speculam peruenies ad triplex specular: ad specular pure consciencie, ad specular	Constitue te in speculo cautele ne uitium sub pallio uirtutis se obumbret. Sepe enim crudelitas mentitur iustitiam, remissio misericordiam. Et sic per triplicem speculam peruenias ad triplex specular: ad specular pure consciencie, ad specular	Constitue te in speculo cautele, ne uitium sub palllio uirtutis se (*supra lin.*) obumbret. Sepe enim crudelitas mentitur iusticiam, remissio misericordiam, et sic per triplicem speculam peruenies ad triplex specular: ad specular (*om.* pure) consciencie, ad	

Migne PL 210, Sp. 116–119	Vatikan, BAV, Reg. lat. 424, fol. 3r–4r	Toulouse, BM, 195, fol. 21r–23r	London, BL, Add. Ms. 19767, fol. 3r–4v	Toulouse, BM, 195, fol. 104r, Nr. 86 (= 74)
purae conscientiae, contemplationis divinae et vitae aeternae.	contemplationis diuine, (*om.* et) ad specular uite eterne.	contemplationis diuine, (*om.* et) ad specular uite eterne.	specular contemplationis diuine, (*om.* et) ad specular uite eterne.	